HOOFDSTUK VI.

Vulgariseering van het Marxisme door de Opportunisten.

Het vraagstuk van de verhouding van den staat tot de sociale revolutie en der sociale revolutie tot den staat hield de voornaamste theoretici en publicisten der tweede Internationale (1889—1914) zeer weinig bezig, — evenals het vraagstuk van de revolutie in het algemeen. In dat voortdurende groeiproces van het opportunisme, dat in 1914 de ineenstorting der tweede Internationale heeft veroorzaakt, is evenwel de meest karakteristieke trek, dat, zelfs als men het vraagstuk zeer dicht naderde, men altijd trachtte het te vermijden of over te slaan.

In het algemeen kan men zeggen, dat van de ontwijkende houding in het vraagstuk van de verhouding van de proletarische revolutie tot den staat — een ontwijken, dat het opportunisme begunstigde en voedde, — een vervalsching van het Marxisme en zijn volkomen vulgariseering het gevolg was.

Tot kenschetsing, zij het dan ook zeer kort, van dit droevige proces laten wij de voornaamste theoretici van het Marxisme, Plechanof en Kautsky, hier spreken.

1. Plechanofs Polemiek tegen de Anarchisten.

Aan de vraag naar de verhouding van het anarchisme tot het socialisme heeft Plechanof eene aparte brochure: „Anarchisme en Socialisme", die in 1894 in het duitsch is verschenen, gewijd.

Plechanof speelde het klaar dit onderwerp te behandelen en daarbij het actueele, meest brandende en in politiek opzicht belangrijkste punt der bestrijding van het anarchisme, n.l. de stelling van de revolutie tot den staat en het vraagstuk van den staat in het algemeen, te ontwijken! In zijn brochure zijn twee gedeelten te onderscheiden: een historisch-litterair, met waardevol geschiedkundig materiaal over de ideeën van Stirner, Proudhon enz.; en een tweede filisterachtig gedeelte: platte beschouwingen, dat de anarchist in niets van een bandiet verschilt.

De verbinding dezer twee onderwerpen is zeer vermakelijk en hoogst karakteristiek voor het geheele werk van Plechanof in den tijd kort voor de revolutie en in den loop der revolutionaire periode in Rusland: Plechanof ontpopte zich in

de jaren 1905 tot 1917 half als doktrinair en half als een filister, die op sleeptouw dreef der bourgeoisie.

Wij hebben reeds gezien, dat Marx en Engels in hun polemiek tegen de anarchisten zoo zorgvuldig mogelijk hun opvattingen over de verhouding van de revolutie tot den staat in het licht stelden. In zijne uitgave van de kritiek van Marx op het program van Gotha schreef Engels in 1891:

..... „Zoo waren wij (d. w. z. Marx en Engels) toen, nauwelijks twee jaar na het congres der Internationale in den Haag, in heftigsten strijd met Bakoenine en zijn anarchisme."

(Neue Zeit, 1890—1891, IX, I, blz. 561.)

De anarchisten probeerden namelijk, de Commune van Parijs vóór „de hunne" te verklaren en in haar eene bevestiging van hun leer te zien; daarbij begrepen zij absoluut de les niet, die wij door de Commune kregen, en de ontleding van die les door Marx. Het anarchisme heeft niets opgeleverd, dat in concreet-politieke vragen ook maar de vraag benaderde, of de oude staatsmachine verbrijzeld en waardoor zij vervangen worden moet.

Maar van „anarchisme en socialisme" te spreken en het geheele vraagstuk van den staat te omzeilen, de geheele ontwikkeling van het Marxisme voor en na de revolutie te verwaarloozen, dat moest onvermijdelijk tot opportunisme voeren. Want het opportunisme heeft juist niets méér noodig, dan dat de beide zoo even aangeroerde vraagstukken in 't geheel niet worden aangesneden. Daarin bestaat reeds een overwinning van het opportunisme.

2. Kautsky's Polemiek tegen de Opportunisten.

In de russische litteratuur is zeker een zeer veel grooter aantal van Kautsky's werken vertaald dan in eenige andere. Niet ten onrechte beweren duitsche sociaaldemokraten schertsend, dat Kautsky in Rusland meer gelezen wordt dan in Duitschland (tusschen haakjes: deze scherts heeft een veel diepere historische beteekenis dan zij die ze uitspraken vermoeden, namelijk: de russische arbeiders, die in 1905 een buitengewoon sterke, ja ongehoorde vraag naar de beste werken der beste sociaaldemokratische litteratuur der wereld

toonden, en aan wie eene in de andere landen ongekende menigte vertalingen en uitgaven dezer werken werd aangeboden, hebben daarmede om zoo te zeggen langs afgekorten weg de reusachtige ervaring van het meer gevorderde naburige land op den frisschen bodem onzer proletarische beweging overgebracht.

Bijzonder bekend is Kautsky bij ons — afgezien van zijn populaire uiteenzetting van het Marxisme — door zijn strijd tegen de opportunisten en, aan hun spits, Bernstein. Stelt men zich echter tot taak, na te gaan, hoe Kautsky in den tijd der krisis 1914—1915 tot zijn ongehoord schandalige hersenloosheid en tot zijn bescherming van het sociaalchauvinisme afdaalde, dan mag men een feit, dat bijna geheel onbekend is, niet uit het oog verliezen. Dit is het feit, dat Kautsky, vóór hij tegen de voornaamste vertegenwoordigers van het opportunisme in Frankrijk (Millerand en Jaurès) en in Duitschland (Bernstein) optrad, reeds zeer wankelend was. De marxistische „Sarja" (Morgenrood), die van 1901—1902 in Stuttgart verscheen en revolutionair-proletarische meeningen verdedigde, zag zich gedwongen, tegen Kautsky te polemiseeren en noemde zijne wijfelmoedige, ontwijkende en ten opzichte der opportunisten verzoenende resolutie op het Parijsche internationale socialistencongres van 1900 „kaoutschouk". In de duitsche litteratuur werden brieven van Kautsky gepubliceerd, die aantoonden, dat hij kort voor zijn veldtocht tegen Bernstein niet minder wijfelde.

Eene veel grootere beteekenis evenwel moeten wij aan het feit toekennen, dat wij nu, — nu wij de geschiedenis van Kautsky's laatste verraad aan het Marxisme nagaan, — zelfs in zijn polemiek tegen de opportunisten, in zijn stellen van het vraagstuk en de behandeling van het vraagstuk zelf, een systematisch afdalen tot het opportunisme, vooral in het vraagstuk van den staat, zien.

Nemen wij het eerste grootere werk van Kautsky tegen het opportunisme, zijn boek: „Bernstein en het sociaaldemokratisch Program". Bernstein wordt uitvoerig door Kautsky weerlegd. Maar één ding is karakteristiek.

Bernstein verwijt in zijn herostratisch beroemd geworden „Vooronderstellingen van het Socialisme" aan het Marxisme

„Blanquisme" (eene beschuldiging, die later duizendmaal door de opportunisten en liberale bourgeois in Rusland tegen de vertegenwoordigers van het revolutionaire Marxisme, de Bolschewiki, is geuit). Daarbij vertoeft Bernstein vooral lang bij den „Burgeroorlog in Frankrijk" van Marx en tracht — zooals wij zagen, zeer te onpas — Marx' standpunt ten opzichte van de gevolgtrekkingen, die men uit de Commune maken moet, aan het standpunt van Proudhon gelijk te stellen. In 't bijzonder wekt Bernsteins opmerkzaamheid de uitspraak van Marx, die deze in de voorrede tot het „Communistisch Manifest" van het jaar 1872 onderstreepte en die luidt: dat „de arbeidersklasse de klaarstaande staatsmachine niet eenvoudig in bezit nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging zetten kan".

Bernstein vindt zulk een „behagen" in deze uitspraak, dat hij ze niet minder dan drie maal in zijn boek herhaalt en ze in den verkeerdsten, opportunistischen, zin uitlegt.

Marx wil, zooals wij gezien hebben, daarmee zeggen, dat de arbeidersklasse de geheele staatsmachine moet verbrijzelen, breken, in de lucht doen springen (in de lucht doen springen is de uitdrukking die Engels gebruikt). Volgens Bernstein echter schijnt het, alsof Marx met deze woorden de arbeidersklasse tegen een bovenmatig revolutionair élan bij het grijpen der macht waarschuwde.

Een grover en afschuwelijker verdraaiing van de gedachte van Marx is wel nauwelijks denkbaar.

Wat deed echter Kautsky in zijn uitvoerige weerlegging der Bernsteinerei?

Hij ging uit den weg voor een onderzoek naar de geheele diepte der opportunistische verdraaiing van het Marxisme. Hij citeerde het bovengenoemde stuk uit Engels' voorrede bij den „Burgeroorlog" van Marx, met de woorden, dat volgens Marx de arbeidersklasse de klaarstaande staatsmachine niet eenvoudig in bezit nemen kan, maar ze in het algemeen toch in bezit nemen kan — meer niet! Dat Bernstein aan Marx juist het tegendeel van zijn wezenlijke gedachte in den mond legde, dat Marx sinds 1852 de taak der proletarische revolutie voornamelijk in het „breken" der staatsmachine zag, — daarover bij Kautsky geen woord.

Het komt dus hierop neer, dat het wezenlijke verschil tusschen het Marxisme en het opportunisme in het vraagstuk van de taak der proletarische revolutie door Kautsky verdoezeld wordt.

> „De beslissing over het probleem der proletarische diktatuur" — schreef Kautsky „tegen" Bernstein — „kunnen wij rustig aan de toekomst overlaten."
>
> (Bernstein en het sociaaldemokratische Program, Stuttgart, 1899, blz. 172.)

Dat is geen polemiek tegen Bernstein, maar in den grond een toegeven aan het opportunisme, want de opportunisten willen immers voorloopig niets anders dan alle principieele vragen over de taak der proletarische revolutie „rustig aan de toekomst overlaten".

Van 1852 tot 1891, veertig jaren lang, leerden Marx en Engels het proletariaat, dat het de staatsmachine moest in stukken slaan. Maar Kautsky speelt het in 1899, tegenover het totale verraad van het Marxisme door de opportunisten, klaar, de vraag, of de staatsmachine moet vernietigd worden te verwisselen met de vraag naar de konkrete vormen van dit vernietigen, en daarbij redt hij zich dan onder de vleugels van de ontwijfelbare (en vruchtelooze) filister-waarheid, dat wij die concrete vormen niet van te voren kunnen weten!

Een afgrond scheidt Marx van Kautsky in hun verhouding tot de taak der proletarische partij, om de arbeidersklasse tot de revolutie voor te bereiden.

Nemen wij het volgende rijpere werk van Kautsky, dat eveneens in hooge mate aan de weerlegging der opportunistische dwalingen gewijd is. Het is zijne brochure „De sociale Revolutie". De schrijver stelt zich tot speciaal onderwerp de proletarische revolutie en het proletarische régime daarna. De auteur geeft hier veel van groote waarde, maar de vraag naar den staat ontwijkt hij wederom. In de brochure is overal sprake van de verovering der staatsmacht, verder niets, — d. w. z. er wordt eene formule gekozen, die de opportunisten tegemoet komt, daar zij immers eene verovering der staatsmacht zonder een vernietiging der staatsmachine toelaat. Juist datgene, wat Marx in 1872 in het program van het „Communistisch Manifest" verouderd noemt, wordt door Kautsky in 1902 weer opgewarmd.

In de brochure wordt een bijzonder hoofdstuk gewijd aan de „vormen en wapens der sociale revolutie". Hier wordt gesproken van de politieke massa-staking, van den burgeroorlog en van de „machtsmiddelen van den modernen grooten staat, zijn bureaukratie en leger" (De sociale Revolutie, Berlijn, 1911, I, blz. 52); maar van datgene wat de arbeiders van de Commune geleerd hebben — dáárvan geen woord. Blijkbaar heeft Engels met recht in het bijzonder de duitsche socialisten voor den „bijgeloovigen eerbied voor den staat" gewaarschuwd.

Kautsky denkt zich de zaak aldus: Het overwinnende proletariaat zal het „demokratische program verwezenlijken", en hij zet nu de paragrafen daarvan uiteen. Daarover evenwel, wat het jaar 1871 over de vervanging der burgerlijke demokratie door de proletarische heeft geleerd — geen woord! Kautsky maakt zich van de zaak af door zoo „solide" klinkende banaliteiten als:

> „En toch spreekt het vanzelf, dat wij niet tot de macht kunnen komen onder de tegenwoordige verhoudingen. De revolutie zelf veronderstelt langen en diepgaanden strijd, die alreeds onze huidige politieke en sociale structuur veranderen zal."
>
> (Sociale Revolutie, II, blz. 4.)

Zeker is dat van zelf sprekend, even van zelf sprekend als de waarheid, dat paarden haver vreten en dat de Wolga stroomt in de Kaspische Zee. Het is maar jammer, dat met behulp van de leege en niets zeggende frase van den „diepgaanden" strijd de voor het revolutionaire proletariaat brandende vraag ontweken wordt, de vraag, waarin dan toch de „diepte" zijner revolutie ten opzichte van den staat en ten opzichte der demokratie bestaat, in onderscheid van de vroegere niet-proletarische revoluties.

Doordat Kautsky deze vraag uit den weg gaat, geeft hij in werkelijkheid in deze essentieele vraag aan het opportunisme toe, ofschoon hij het in woorden den verbitterdsten oorlog verklaart; zoo b. v. waar hij de beteekenis „der idee der revolutie" onderstreept (hoeveel is deze idee waard, wanneer men er voor terugschrikt voor de arbeiders de concrete ideeën der revolutie te propageeren?) of waar hij zegt: „Het revolutionaire idealisme vóór alles" (Soc. Rev.,

I, blz. 63), of verklaart, dat de engelsche arbeiders „heden ternauwernood nog iets meer zijn dan kleine burgers".

(Sociale Revolutie, I, blz. 63.)

> „In eene socialistische maatschappij", schrijft Kautsky, „kunnen... de meest verschillende vormen van bedrijf — bureaukratische (??), vakvereenigings-, genootschappelijke bedrijven en bedrijven van één persoon naast elkaar bestaan."
>
> (Soc. Rev., II, blz. 36.)

> „Er bestaan b.v. bedrijven, die zonder eene bureaukratische (??) organisatie niet kunnen slagen, zooals b.v. de spoorwegen. De demokratische organisatie kan zich daar zoo vormen, dat de arbeiders afgevaardigden kiezen, die een soort parlament vormen, dat de regeling van den arbeid vaststelt en over het bureaukratische apparaat waakt. Andere bedrijven kan men aan vakvereenigingen te beheeren geven, weder andere kunnen door een genootschap van arbeiders geleid worden."
>
> (Soc. Rev., II, blz. 11.)

Deze beschouwing, op zich zelf valsch, doet een stap terug in vergelijking met wat Marx en Engels in de jaren '70 tot '80 aan het voorbeeld der Commune toonden.

Ten opzichte van de noodzakelijke zoogenaamd „bureaukratische" organisatie verschillen de spoorwegen in niets van alle grootbedrijven der machinale industrie in het algemeen, van iedere fabriek, grooten winkel of kapitalistisch groot landbouwbedrijf. In al deze bedrijven schrijft de techniek de strengste discipline voor, de hoogste nauwkeurigheid bij de uitvoering van de aan ieder toegewezen hoeveelheid werk, met gevaar van stopzetting van het geheele bedrijf, of den ondergang van de machinerie en der produkten. In al deze ondernemingen zullen natuurlijk „de arbeiders afgevaardigden kiezen, die een soort parlament vormen".

Maar hier ligt juist de kwestie: dit „soort parlament" zal geen parlament in den zin van een burgerlijk-parlamentaire instelling zijn. Dit „soort parlament" zal niet alleen „de regeling van den arbeid vaststellen en voor het besturen van het bureaukratische apparaat waken", zooals Kautsky het schildert, wiens gedachtengang het raam van het burgerlijk parlamentarisme niet overschrijdt. In de socialistische maat-

schappij zal natuurlijk „een soort parlament" de orde vaststellen en over het beheer van „het apparaat" waken, maar dit apparaat zal niet van bureaukratischen aard zijn. Nadat de arbeiders de politieke macht veroverd zullen hebben, zullen zij het oude bureaukratische toestel doen springen, het tot in zijn grondslagen in stukken slaan. Zij zullen geen steen er van op den anderen laten en zij zullen het vervangen door een ander, dat uit de arbeiders en aangestelden zelve bestaat, tegen wier verandering in bureaukraten terstond de maatregelen genomen worden, die Marx en Engels uitvoerig onderzoeken: 1. Niet slechts verkiesbaarheid, maar ten allen tijde afzetbaarheid; 2. Een loon niet hooger dan het arbeidsloon van een arbeider; 3. Oogenblikkelijke overgang daartoe, dat allen de funkties van toezicht en controle vervullen, dat allen voor een tijd tot „bureaukraten" worden en aldus niemand „bureaukraat" worden kan.

Kautsky heeft niet in het minst doordacht de woorden van Marx: „De Commune was geen parlamentair, maar een werkend lichaam, wetgevend en uitvoerend tegelijkertijd."

Kautsky heeft absoluut niet het onderscheid begrepen tusschen het burgerlijk parlamentarisme, dat demokratie (niet vóór het volk) met bureaukratie (tegen het volk) verbindt, en de proletarische demokratie, die terstond de doeltreffende maatregelen zal nemen, om de bureaukratie bij den wortel af te snijden, en die in staat zijn zal, deze maatregelen tot stand te brengen tot aan de volledige vernietiging der bureaukratie en de volkomen invoering der demokratie voor het geheele volk.

Kautsky geeft hier weer eens uiting aan „den bijgeloovigen eerbied" voor den staat, en aan „het bijgeloof" in de bureaukratie.

Wij willen nu tot het laatste en beste werk van Kautsky tegen het opportunisme overgaan, tot zijne brochure: „De Weg naar de Macht" (ik meen, zij is in het russisch niet uitgegeven, want zij verscheen in het jaar 1909, midden in de zwartste russische reaktie). Deze brochure beteekent een belangrijken stap vooruit, in zoover als daarin niet van het revolutionaire program in het algemeen sprake is, zooals in de brochure van 1889 tegen Bernstein, en niet van de taak der sociale revolutie, onafhankelijk van den tijd van haar

uitbreken, zooals in de brochure van 1902 „De sociale Revolutie", maar van concrete omstandigheden, die ons tot de overtuiging dwingen, dat het „tijdperk der revolutie" begint.

De schrijver wijst met beslistheid op de verscherping der klassentegenstellingen in het algemeen en op het imperialisme, dat in betrekking hierop van bijzonder groot gewicht is. Na „het revolutionaire tijdperk 1789—1871" in West-Europa begint met het jaar 1905 een daarmee overeenkomende periode in het Oosten. Met dreigende snelheid nadert de wereldoorlog. „Het proletariaat kan niet meer spreken van een te vroege revolutie." („De weg tot de Macht", 2de uitgaaf, Berlijn 1910, blz. 105.) „Wij zijn in het revolutionaire tijdperk ingetreden." „De revolutionaire periode begint."

Deze verklaringen zijn absoluut duidelijk. Deze brochure van Kautsky kan als maatstaf dienen, wat de duitsche sociaaldemokratie vóór den imperialistischen wereldoorlog beloofde te zijn en hoe diep zij (en met haar ook Kautsky zelf) bij het uitbreken van den oorlog gezonken is. De tegenwoordige situatie, schreef Kautsky in deze brochure, heeft het gevaar, dat de duitsche sociaaldemokratie licht voor gematigder gehouden wordt dan zij in werkelijkheid is. — Het is echter gebleken, dat zij in werkelijkheid veel gematigder en opportunistischer was dan zij scheen!

Des te meer kenteekenend is het, dat Kautsky bij de beslistheid, waarmee hij over het reeds begonnen tijdvak der revoluties spreekt, ook weder in deze brochure, die volgens zijn uitdrukkelijk zeggen juist aan het vraagstuk der „politieke revolutie" gewijd is, het probleem van den staat geheel en al ontwijkt.

Als onvermijdelijk resultaat van deze ontwijkingen, omzeilingen en verzwijgingen kwam dan ook die totale overgang tot het opportunisme, van welken wij zoo dadelijk zullen spreken.

De duitsche sociaaldemokratie heeft in zekeren zin in den persoon van Kautsky verklaard: Ik blijf bij de revolutionaire opvatting (1899). Ik erken in het bijzonder de onvermijdelijkheid van de sociale revolutie van het proletariaat (1902). Ik erken het begin van een nieuw tijdperk van revoluties (1909). En toch ga ik, zoodra het gaat om de taak der proletarische revolutie met betrekking tot den staat,

achteruit (1912) in al datgene wat Marx reeds in 1852 heeft aangetoond.

Namelijk zoo was in alle scherpte de vraag gesteld in Kautsky's polemiek tegen Pannekoek.

3. Kautsky's Polemiek tegen Pannekoek.

Pannekoek trad tegen Kautsky op als een der vertegenwoordigers van die „links-radikale" strooming, tot welke ook Rosa Luxemburg, Karl Radek en anderen behoorden, en die bij hun verdediging der revolutionaire taktiek door de overtuiging gedragen werden, dat Kautsky tot het „centrum" overging, dat beginselloos tusschen Marxisme en opportunisme heen en weer slingerde. De juistheid van deze opvatting werd volkomen bevestigd door den oorlog, toen het „centrum" (verkeerdelijk „marxistisch" genoemd) of het „Kautskyanerdom" zich in al zijn afschuwelijke gebrekkigheid openbaarde.

In het artikel „Massa-aktie en Revolutie", dat het vraagstuk van den staat aanroert (Neue Zeit, 1912, XXX, II), teekende Pannekoek Kautsky's standpunt als het standpunt van „het passieve radikalisme" (blz. 592), als „de theorie van het dadenlooze afwachten" (blz. 591), „Kautsky verwaarloost het proces der revolutie" (blz. 616). In dit stellen van het vraagstuk nadert Pannekoek het ons interesseerende onderwerp van de taak der proletarische revolutie met betrekking tot den staat.

„De strijd van het proletariaat" — schreef hij — „is niet eenvoudig een strijd tegen de bourgeoisie o m de staatsmacht als voorwerp, maar een strijd t e g e n de staatsmacht" .... (blz. 543—544.) .... „De proletarische revolutie is het proces der telken male, trapsgewijze voortgaande vernietiging aller machtsmiddelen der heerschende klasse en met name van den staat ....." (blz. 550.) ..... „De strijd houdt eerst op, wanneer als eindresultaat de volkomen vernietiging der organisatie van den staat is bereikt. De organisatie der meerderheid heeft dan hare meerderheid daardoor bewezen, dat zij de organisatie der heerschende minderheid heeft vernietigd." (blz. 548.)

De formuleering, waarin Pannekoek zijne gedachten kleedt,

lijdt aan groote gebreken. Maar zijn gedachte is toch klaar, en het is zeer interessant te zien, h o e Kautsky hem weerlegt.

(»De Nieuwe Taktiek", »Neue Zeit", 1912, XXX, II.)

„Tot nu toe", schrijft Kautsky, „bestond het verschil tusschen sociaaldemokraten en anarchisten daarin, dat gene de staatsmacht wilden veroveren, deze ze vernietigen. Pannekoek wil beide." (blz. 724.)

Indien Pannekoek's voorstelling aan onklaarheid en gebrek aan concreten inhoud lijdt (afgezien van andere fouten in zijn artikel, die het hier behandelde onderwerp niet raken), zoo raakt Kautsky juist den p r i n c i p i e e l e n kant der zaak, en i n d e z e p r i n c i p i e e l e a a n a l l e s t e n g r o n d s l a g l i g g e n d e v r a a g verlaat Kautsky geheel en al den bodem van het Marxisme en gaat tot het opportunisme over. Het onderscheid dat hij tusschen sociaaldemokraten en anarchisten maakt, is absoluut valsch, en zoo wordt het Marxisme ten slotte voor goed verminkt en gevulgariseerd.

Het onderscheid tusschen Marxisten en anarchisten bestaat hierin, dat 1. de Marxisten bij het streven naar de volledige opheffing van den staat dit doel slechts voor bereikbaar houden na de vernietiging der klassen door de sociale revolutie, dus als resultaat der invoering van het socialisme, dat tot het afsterven van den staat leidt; de anarchisten willen eene totale vernietiging van den staat van heden op morgen, zonder de verwezenlijkingsmogelijkheden van deze vernietiging te begrijpen. 2. De Marxisten erkennen als noodzakelijk, dat het proletariaat na de veroovering der staatsmacht de oude staatsmachine volledig vernietigt en in haar plaats eene nieuwe stelt, die uit de organisatie van gewapende arbeiders, naar het voorbeeld der Commune, bestaat; de anarchisten, die zweren bij de vernietiging der staatsmachine, stellen zich volkomen onklaar voor, w a t het proletariaat in haar plaats zetten moet, en h o e het de revolutionaire macht gebruiken moet; de anarchisten verwerpen zelfs het gebruik van de staatsmacht door het revolutionaire proletariaat, zijne revolutionaire diktatuur. 3. De Marxisten eischen de voorbereiding van het proletariaat tot de revolutie door het gebruik van den modernen staat; de anarchisten negeeren dezen.

Het Marxisme is tegenover Kautsky in dezen strijd vooral door den persoon van Pannekoek vertegenwoordigd, want Marx leerde juist, dat het proletariaat de staatsmachine niet eenvoudig veroveren kan in den zin van eene overgave der oude staatsmachine in nieuwe handen, maar dit apparaat vernietigen, breken en door een nieuw vervangen moet.

Kautsky gaat van het Marxisme tot het opportunisme over, want bij hem verdwijnt de voor de opportunisten geheel onaannemelijke vernietiging der staatsmachine volkomen; de opportunist laat een achterdeurtje open tot het uitleggen der „verovering" als niets meer dan een eenvoudige inbezit-neming door de meerderheid.

Om zijn verdraaiing van het Marxisme te bedekken, gaat Kautsky te werk als de bijbelvaste man: hij kiest een „citaat" uit Marx zelf. In het jaar 1850 schreef Marx over de noodzakelijkheid van eene besliste „centralisatie der macht in de handen der staatsmacht". (Blz. 724.) En Kautsky vraagt triumfankelijk: Wil Pannekoek niet het centralisme vernietigen?

Dit is eenvoudig goochelarij, die ook reeds aan Bernsteins gelijkstelling van het Marxisme met het Proudhonisme herinnert in het vraagstuk van federatie in plaats van centralisatie.

Het „citaat" van Kautsky past als een tang op een varken. Centralisatie is zoowel met de oude als met de nieuwe staatsmachine te vereenigen. Wanneer de arbeiders vrijwillig hun gewapende krachten vereenigen, dan beteekent dat centralisme; deze zal dan evenwel op eene volledige vernietiging der centrale macht van den staat, van het staande leger, de politie en de bureaukratie berusten. Kautsky's argumentatie is direct bedrog, want hem zijn de beschouwingen van Marx en Engels, die dit punt raken, wel bekend, maar hij haalt een citaat voor den dag, dat met de vraag niets te maken heeft.

> ..... „Wil hij (Pannekoek) misschien de functies der staatsambtenaren opheffen?" gaat Kautsky voort. „Maar wij kunnen in partij en vakvereeniging niet zonder beambten, laat staan dan in het bestuur van den staat. Ons program eischt dan ook niet afschaffing der staatsbeambten, maar de verkiezing der overheden door het volk" .... (Blz. 725.)

> ..... „Het gaat bij deze bespreking niet hierom, hoe het bestuursapparaat van den „toekomststaat" gevormd zal worden, maar hierom, of onze politieke strijd de staatsmacht vernietigt, nog voordat wij ze veroverd hebben." (Gespatieerd door Kautsky.)

„Welk ministerie met zijn beambten kan opgeheven worden?" Kautsky telt op: het ministerie van onderwijs, van justitie, van financieën, van oorlog. „Neen, geen der tegenwoordige ministeries zal door onzen politieken strijd tegen de regeeringen vernietigd worden .... Ik herhaal, om misverstand te voorkomen: hier is niet sprake van de vorming van den toekomststaat door de zegevierende sociaaldemokratie, maar van die van den tegenwoordigen staat door onze oppositie." (Blz. 725.)

Dit is duidelijk vervalsching. Pannekoek werpt juist de vraag der revolutie op. Dat komt klaar tot uitdrukking, zoowel in het opschrift van zijn artikel als in de aangehaalde plaatsen. Kautsky springt over op het vraagstuk der „oppositie" en verwisselt direkt het revolutionaire standpunt met een opportunistisch. Bij hem loopt het hierop uit: voorloopig maken wij oppositie, en dan, na de verovering der staatsmacht zullen wij verder zien. De omwenteling verdwijnt.... Dat is juist, wat de opportunisten willen.

Het gaat echter niet om oppositie en politieken strijd in het algemeen, maar met name om de omwenteling. De omwenteling bestaat daarin, dat het proletariaat het „bestuurstoestel" en het geheele regeeringstoestel vernietigt en in de plaats daarvan een nieuw zet, dat uit gewapende arbeiders bestaat. Kautsky toont een „bijgeloovigen eerbied" voor de „ministeries", maar waarom zouden zij niet vervangen kunnen worden, laat ons zeggen, door vakkommissies der eigenmachtige en almachtige raden der arbeiders- en soldaten-afgevaardigden?

De kern der vraag is niet of de „ministeries" blijven, of „vakkommissies" of een ander soort instellingen ingevoerd worden, — dit is tenslotte onbelangrijk. Van belang is slechts de vraag: wordt de oude staatsmachine (die met duizend draden aan de bourgeoisie verbonden en doortrokken is van routine en sleur) behouden, of vernietigd en door een nieuwe vervangen? De omwenteling kan niet daarin be-

staan, dat de nieuwe klasse met behulp der oude staatsmachine bestuurt en werkt, maar zij moet daarop uitgaan, dat zij deze machine breekt en met behulp van eene nieuwe bestuurt en werkt — deze grondleggende gedachte van het Marxisme verdoezelt echter Kautsky of ziet er overheen.

Zijn vraag over de beambten toont op aanschouwelijke wijze, dat hij de leer van de Commune en Marx' gevolgtrekkingen niet begrepen heeft. „Wij kunnen in partij en vakvereeniging niet zonder beambten" ....

Wij kunnen onder het kapitalisme, onder de heerschappij der bourgeoisie niet zonder beambten. Het proletariaat is door het kapitalisme onderdrukt, de arbeidende massa's zijn tot slaven geworden. Onder het kapitalisme is de demokratie benauwd, eng, tesamengedrukt, besneden en verminkt, tengevolge van het geheele milieu der loonslavernij, den nood en de armoede der massa's. Daarom, en alleen daarom, worden in onze politieke en vakvereenigings-organisaties de beambten tengevolge van het kapitalistische milieu gedemoraliseerd (of, juister gesproken, hebben zij de tendenz gedemoraliseerd te worden) en nijgen er toe in bureaukraten te veranderen, d. w. z. in bevoorrechte personen die losgerukt zijn van de massa's en boven de massa's staan.

Dat is het wezen der bureaukratie, en zoolang de kapitalisten niet onteigend zijn, zoolang de bourgeoisie niet omvergeworpen is, — zoolang is ook eene zekere „bureaukratiseering" zelfs der proletarische „overheden" onvermijdelijk.

Volgens Kautsky is het zóó: Behoudt men gekozen overheden, dan blijven ook beambten, dan blijft ook de bureaukratie onder het socialisme! Maar juist dat klopt niet. Juist aan het voorbeeld der Commune heeft Marx getoond, dat onder het socialisme de overheden ophouden „bureaukraten" en „beambten" te zijn, en wel ophouden het te zijn in die mate, naar welke naast de verkiesbaarheid nog een ten-allen-tijde-afzetbaarheid ingevoerd wordt, daarbij het loon tot op het doornsnee-arbeidsloon teruggebracht, en buitendien de parlamentaire lichamen door „werkende" vervangen worden, d. w. z. door zoodanige, die wetgevend en voltrekkend tegelijkertijd zijn.

In den grond is de geheele bewijsvoering van Kautsky tegen Pannekoek en in het bijzonder zijn prachtige tegenwerping, dat wij ook in partij en vakvereeniging niet zonder beambten kunnen, de herhaling, door Kautsky, van de oude „tegenwerpingen" van Bernstein tegen het Marxisme in het algemeen. In zijn renegatenboek: „De Vooronderstellingen van het Socialisme" bestrijdt Bernstein de idee der „primitieve" demokratie, en dat, wat hij „doktrinaire demokratie" noemt, — gebonden mandaten, ambtenaren zonder loon, een onmachtig centraal bestuur enz. Als bewijs van de onhoudbaarheid der primitieve demokratie voert Bernstein de ervaringen der engelsche trade-unions volgens de opvatting der beide Webbs aan. In den loop der jaren tusschen 1870 en 1880 hunner ontwikkeling, „hebben de trade-unions", die zich zoogenaamd „in volle vrijheid ontwikkelen", „zich volkomen overtuigd van de onbruikbaarheid der primitieve demokratie" en deze door het gewone, met bureaukratie verbonden parlamentarisme vervangen.

In werkelijkheid ontwikkelden zich de trade-unions niet in „volkomen vrijheid", maar in volkomen kapitalistische slavernij, onder welke men natuurlijk zonder een reeks van concessies aan het bestaande kwaad, aan het geweld, den leugen en de uitsluiting der armen uit het „hoogere" bestuur „niet kan". Onder het socialisme zal veel van de primitieve demokratie zonder twijfel weer opleven, want voor de eerste maal in de geschiedenis der beschaafde maatschappijen zal dan de massa der bevolking zich tot zelfstandige deelneming verheffen, niet alleen aan de stemmingen en verkiezingen, maar ook aan het dagelijksch bestuur. Onder het socialisme zullen allen op de rij af besturen, en zoo zal men er zich aan gewennen, dat niemand te besturen heeft.

Marx heeft met zijn geniaal kritisch-analytisch verstand in de praktische maatregelen der Commune dat „doorbreken" gezien, dat de opportunisten vreezen en niet erkennen willen uit louter lafheid, uit vrees met de bourgeoisie onherroepelijk te breken; en dat de anarchisten niet zien willen òf uit overhaasting òf uit een niet-begrijpen der voorwaarden der sociale massa-omwentelingen in het algemeen.

Men denke toch niet aan eene vernietiging der oude staatsmachine, hoe zouden wij zonder ministers en beambten kunnen! — zoo redeneert de opportunist, een filister tot in zijn merg, die aan de omwenteling, aan de scheppingskracht der revolutie niet gelooft, ja ze zelfs vreest als den dood (zooals onze menschewiki en revolutionaire socialisten haar vreezen).

Alleen aan de vernietiging der oude staatsmachine denken, waarom ons te bekommeren om de konkrete lessen der vroegere proletarische revoluties, en lang nadenken, waardoor en hoe het vernietigde te vervangen is! — zoo redeneert de anarchist (d. w. z. alleen de besten onder de anarchisten, en niet b. v. een, die in het gevolg der heeren Kropotkine en Cie achter de bourgeoisie aandraaft). En zoo zien wij bij de anarchisten eene taktiek der vertwijfeling, maar geen revolutionairen arbeid aan een konkrete taak, een arbeid, die onverbiddelijk koen zijn moet, maar tegelijk ook de praktische voorwaarden der massabeweging in het oog te houden heeft.

Marx leert ons deze beide dwalingen te vermijden, hij brengt ons bij onvoorwaardelijken moed bij het vernietigen van geheel de oude staatsmachine, en leert ons tegelijk de vraag konkreet te stellen: de Commune verstond het, in enkele weken den bouw eener nieuwe proletarische staatsmachine te beginnen, doordat zij langs dien en dien weg de passende maatregelen tot eene grootere demokratie en de uitroeiing van de bureaukratie doorvoerde. Wij willen dus van de Communards, de leden der Commune, revolutionairen moed leeren, wij willen in hun verordeningen het ontwerp der dringend noodzakelijke en onverwijld uit te voeren verordeningen der praktijk zien, en zoo zullen wij, dezen weg volgend, tot de volkomen afschaffing der bureaukratie komen.

De mogelijkheid daartoe wordt hierdoor verzekerd, dat het socialisme den arbeidsdag verkorten, de volksmassa's tot nieuw leven verheffen en de meerderheid der bevolking in omstandigheden verplaatsen zal, die aan ieder zonder uitzondering zullen toestaan „staatsfunkties" te vervullen, — en dat zal tot een volkomen afsterven van den staat voeren.

..... „Hare taak (d. w. z. de taak der massastaking) kan niet zijn de staatsmacht te vernietigen, maar alleen eene regeering te brengen tot toegeven op een bepaald punt, of eene aan het proletariaat vijandige regeering te vervangen door eene aan het proletariaat tegemoet komende"....., „nooit en nimmer kan dit (het schaakmatzetten van een aan het proletariaat vijandige regeering) tot een vernietiging der staatsmacht, maar altijd slechts tot een verschuiving der machtsverhoudingen binnen de staatsmacht voeren"..... „En het doel van onzen politieken strijd blijft daarbij hetzelfde, dat het tot nu toe was: Verovering der staatsmacht door het winnen van de meerderheid in het parlament en verheffing van het parlament tot meester der regeering." (Blz. 726, 727, 732.)

Dat is reeds het meest waschechte en banale opportunisme, een laten varen van de revolutie met de daad bij de erkenning van haar met het woord. Kautsky's gedachten reiken niet verder dan „een aan het proletariaat tegemoetkomende regeering" —, een goede stap terug naar het filisterdom, in vergelijking met het jaar 1847, toen het „Communistisch Manifest" „de verheffing van het proletariaat tot heerschende klasse" proclameerde.

Aan Kautsky zal niets overblijven dan de door hem beminde „eenheid" met de Scheidemannen, de Plechanofs en de van der Velde's te verwezenlijken, die immers allen gereed zijn voor eene regeering te strijden, die „het proletariaat tegemoet komt".

Maar wij zullen ons van deze verraders van het socialisme afwenden en voor de vernietiging der geheele oude staatsmachine strijden, opdat het proletariaat zelf tot regeering worde. En dat is het, waarop het aankomt!

Voor een Kautsky zal het aangename gezelschap van de Legien's en David's, de Potressofs, Zeretellis en Tschernofs overblijven, die er volkomen mee instemmen voor eene „verschuiving der machtsverhoudingen binnen de staatsmacht" te strijden en voor „het veroveren der meerderheid in het parlament en de verheffing van het parlament tot meester der regeering" — een hoogedel doel, volkomen aannemelijk voor de opportunisten, een doel, waarbij alles in het raam der burgerlijk-parlamentaire republiek blijft.

Maar wij zullen ons van de opportunisten afwenden; en het geheele klassebewuste proletariaat zal aan onze zijde zijn, niet met het doel eener „verschuiving der machtsverhoudingen", maar tot omverwerping der bourgeoisie, voor de vernietiging van het burgerlijk parlamentarisme, voor de demokratische republiek naar het voorbeeld der Commune of der Soviet-republiek der arbeiders- en soldatenafgevaardigden, — voor de diktatuur van het proletariaat.

Nog verder rechts dan Kautsky bevinden zich in het internationale socialisme zulke richtingen, als de „Socialistische Monatshefte" in Duitschland (Legien, David, Kolb en vele anderen, ook de Skandinaviers Stauning en Branting), de Jaurèsisten en van der Velde in Frankrijk en België, Turati, Treves en andere vertegenwoordigers van den rechter vleugel der italiaansche partij, de „Fabian Society" en de „Independent Labour-Party" („Onafhankelijke Arbeiderspartij", die in der daad altijd van de liberalen afhankelijk was) in Engeland en meer anderen. Al deze heeren, die in den parlamentairen arbeid en in de litteratuur der partij een groote, zeer dikwijls zelfs beslissende rol spelen, wijzen rechtuit de diktatuur van het proletariaat af en drijven eene onverbloemd opportunistische politiek. Voor deze heeren „weerspreekt" de „diktatuur" van het proletariaat de demokratie!! In den grond onderscheiden zij ernstig zich door niets van de kleinburgerlijke demokraten.

Beschouwt men dezen toestand, dan mag men met recht tot het besluit komen, dat de tweede Internationale in de overgroote meerderheid harer officieele vertegenwoordigers geheel en al tot het opportunisme is afgezakt. De ervaringen der Commune werden niet alleen vergeten, maar ook verkeerd uitgelegd. Aan de arbeidersmassa's werd niet meer voorgehouden, dat het oogenblik nadert, dat zij optreden en de oude staatsmachine breken moeten, in wier plaats zij eene nieuwe te zetten en zoo hun politieke heerschappij tot grondslag der socialistische maatschappij te maken hebben, — neen, aan de massa's werd juist het tegendeel voorgehouden, en de „verovering der staatsmacht" werd zoo voorgesteld, dat aan het opportunisme duizend sluipwegen overbleven.

Deze versteening en het verzwijgen van het probleem van de verhouding der proletarische revolutie tot den staat moest noodzakelijk eene groote rol spelen in een tijd, toen de staten met hunne, tengevolge van den imperialistischen wedkamp versterkte militaire toerustingen, zich in militaire monsters, gedrochten, veranderden, die millioenen van menschen vernietigen in den naam der vraag, of Engeland of Duitschland, of dit of dat bankkapitaal de wereld beheerschen zal.

Narede.

Dit boek werd in Augustus en September 1917 geschreven. Ik had het plan van het volgende, zevende hoofdstuk: „De Ervaringen der russische Revoluties van 1905 en 1917" reeds klaar. Maar verder dan tot het opschrift van dit hoofdstuk ben ik niet gekomen: ik werd door de politieke crisis, den vooravond der revolutie van October 1917, daarin „verhinderd". Over zulk eene „verhindering" kan men zich slechts verheugen. Misschien moet ik dus het tweede deel van dit werk (over de „Ervaringen der russische Revoluties van 1905 en 1917") langen tijd uitstellen; het is voorzeker aangenamer en nuttiger, de „ervaringen der revoluties" door te maken, dan over ze te schrijven.

De Schrijver.